

Az osztályozás problémája a gyakorlati órákon

Az osztályozás mindig komoly gondot jelent a pedagógusnak. Nem könnyű eltalálni azt a mértéket, amely igazságosan, reálisan, de egyben megfelelő nevelési cézzal tükrözi a tanuló iskolai munkáját. Ez a megállapítás érvényes a tantárgyak mindegyikére, így a gyakorlati foglalkozásokra is.

A hagyományos tárgyak vonalán sok kialakult módszer szerepel, melyek mind alkalmasak arra, hogy eligazítást adjanak ezen a nehéz területen. Nem így az általános iskolai műszaki oktatás esetében! A hat-hét éve bevezetett politéchnika a maga meglehetősen szerteágazó ismeretanyagával még mindig a kristályosodás időszakát éli, és így nem csodálható, hogy az osztályzásokot illetően sem fejlődött ki olyan módszere, amely egyöntetűen alkalmazható volna.

A sok egyéni kísérletezést figyelve megállapíthatjuk, hogy a helyes úton járók mellett sokan szélsőséges megoldások felé hajlanak.

Az egyik ilyen szélsőséges csoport a *maximalisták csoportja*. Ennek az irányzatnak a hívei az osztályzatok megállapításánál a *tanári mintadarabot* veszik normának, és ötöst csak arra a tárgyi formára adnak, amely minden tekintetben eléri annak a szintjét.

Ez a módszer semmi esetre sem fogadható el követendő példának! Mert vajon nem maximalizmus-e egy ötödikes, vagy akár nyolcadikos gyermektől ugyanazt követelni, mint amit egy gyakorlott felnőtt (esetleg szaktanár) alkotott? Ez az eljárás teljes mértékben figyelmen kívül hagyja a tanulók életkori sajátosságait. Nem gondolja át, hogy a szaktanár a mintadarab összeállításánál már komoly készségekkel rendelkezett a művelési fogsókat illetően, a gyermek pedig talán csak az új ismeret fokán barátkozik velük!

Ha a fenti módszert alkalmazzuk, gyakran előfordulhat, hogy egy-egy osztályban — különösen az ötödik-hatodikban — egyetlen ötös tanulónk sem lesz! Az ilyen eredmény önmagát cáfolja, hiszen nehezen képzelhető el olyan munkacsoport, amelyben legalább egy-két ügyes diák ne lenne! A rossz eredmény a rossz osztályzási módszer következménye.

A maximalista irányzattal szemben áll a másik szélsőség: a *liberális osztályozás* híveinek a csoportja. Itt a tárgyi formák osztályozása során a másik végletbe esnek: a követelmények szintjét a természetesen jól mélyebbre viszik. Minimális teljesítményeket már ötössel jutalmaznak.

Ez a csoport az osztályozás gyakorlati kivitelezésében többféle eljárást alkalmaz.

Az egyik módszerük, hogy a munkadarab készítése közben a *tanár túlsokat* segít a tanulóknak. Így legtöbb készítmény nem a diákok egyéni alkotása, hanem a nevelővel közösen létrehozott eszköz. Az elért jó osztályzat tehát nem a tanuló saját érdeme.

A fenti irányzat következő gyakorlata: az érdemjegyek megállapításánál a döntő szerepet a *többi közismereti tárgy átlaga* jelenti. Más szóval a gyakorlati foglalkozások óráin elkészített darabok értékelésénél a tanulmányi átlag a meghatározó. Így a jó rendű diák általában jó osztályzatot, a jeles rendű pedig jeles osztályzatot kap — sokszor függetlenül a valóságos teljesítménytől! A liberális osztályzatalkotásnak talán ez a legszélsőségesebb irányzata.

A harmadik gyakori eljárás: a *tanulók önmaguk bírálják* darabjaikat. Ez a rendszer a maga egyoldalúságával ugyancsak tarthatatlan! Nem képzelhető el ugyanis, hogy azok a diákok, akik nagyon sok területen állandó, szorgalmas munkával kell hogy ismereteiket bővítsék, — éppen az ítélelhezatal, az elemzés vonalán tet-

tek volna olyan önállóságra szert, amely megfelelő biztosíték lehetne, akár a maguk, akár nevelőik számára! — Természetesen, ha a tanulói önbírálat, illetve bíráló tanári irányítás mellett történik, úgy az eljárás azonnal elveszíti szélsőséges jellegét, és értékes módszerré válhat!

Az osztályozás nem megfelelő módszereinek tárgyalása után nézzük, melyik az az út, amelyen járnunk kell, ha tanulóink munkáját igazságosan, reálisan kívánjuk értékelni?

A helyes osztályozás fogalmának kialakításakor először is le kell szögeznünk: az osztályzat a tanuló munkájának a tükörképe, tehát jelentőségében másodlagos. Elsődleges az elsajátított ismeret, jártasság, készség! Ilyen értelemben ha egy-egy osztály vonatkozásában jó átlagot akarunk elérni, nem az értékelés számokban kifejezett mechanizmusára kell gondolnunk, hanem az ismeretközlés vonalán megtenni minden lehetőt! Csakis ezután kerülhet sor a helyes osztályozás feltételeinek megteremtésére:

Mik ezek a feltételek?

Az első és talán leglényegesebb feltétel: a gyakorlati órákon ne munkadarabok gyártását tekintsük a főcélnek, hanem a művelési fogások tényleges elsajátíttatását! Tehát akkor járunk el ésszerűen, ha a soron következő munkameneteket először hulladékdarabokon gyakoroltatjuk. Munka közben állandóan figyeljük az összeredményt (nem egy-két tanulót!), javítjuk a tipushibákat, egyéni segítséget nyújtunk, és ha úgy látjuk, hogy a munkacsoport átlaga már kielégítő, — csak akkor osztjuk ki a bírálatra kerülő tárgyi formák anyagát.

A jó értékelés második lényeges feltétele: ne adjunk addig osztályzatot egy gyermeknek sem, amíg az egész csoport teljesítményét felül nem bíráltuk! Helyes gyakorlat, ha ilyenkor a kinyitott ellenőrző könyvecskékre rakva egymás mellé kerülnek a kész munkadarabok a tanári asztalra. Így könnyen alakítható ki egységes kép a csoport munkájáról, és nem fog különösebb gondot okozni az egyéni elbírálás sem! A legügyesebb készítmények megközelítik, vagy esetleg el is érik a tanári mintadarabot pontosságban, arányaiban és küllemében. Természetesen ez nem feltétlen követelmény! Minél kisebb korosztállyal foglalkozunk, általában a bemutató-darab és a legjobb tanulókészítmény között annál nagyobb lesz a különbség!

A harmadik fontos szempont az osztályozás folyamán: vegyük figyelembe, hogy új ismeret befogadását bíráljuk-e, avagy jártassággá, illetve készséggé fejlesztett művelési fogások felett mondunk ítéletet? Az értékelés igazságossága megköveteli, hogy az új ismeretanyag elsajátításánál kevésbé szigorú mércét alkalmazzunk, mint a már ismert fogalmak továbbfejlesztésénél.

Egybevetve az elmondottakat: politechnika órán akkor osztályozunk helyesen: ha megfelelő gyakorlatiassal előkészítjük az értékelés műveletét, ha a tárgyi formák elbírálásánál nem a tanári mintadarabhoz, hanem a csoport többi tagjainak munkájához viszonyítunk, és végül ha figyelembe vesszük az ismeretanyag nehézségi fokát!

Meggyőződésünk, hogy amennyiben tanulóink értékelésében ezeket a gondolatokat szem előtt tartjuk, mindig jó úton fogunk járni, és igazságos osztályzatainkkal is szolgáljuk majd a munkára-nevelés ügyét.

DR. VÁRKONYI NÁNDOR
főiskolai tanársegéd

HONTI GYULÁNÉ
általános iskolai tanár